

Εννοιοστρέφεια στο Δίκτυο ορολογίας για την ελληνική γλώσσα και μετάφραση

του Ιωάννη Χ. Σαριδάκη
Χημικός Μηχανικός,
Δνση Τυποποίησης ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ

1 Σκοπός και οφέλη δημιουργίας Δικτύου ελληνικής ορολογίας

Την 3η Απριλίου 2015 προγραμματίζεται εκδήλωση του ελληνικού τμήματος της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (http://ec.europa.eu/greece/about-us/translation/index_el.htm) για τη δημιουργία Δικτύου ορολογίας για την ελληνική γλώσσα και μετάφραση (εφεξής, Δίκτυο).

Η δημιουργία του Δικτύου αποσκοπεί στην ορολογική υποστήριξη των Υπηρεσιών Ελληνικής Μετάφρασης των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και γενικότερα των μεταφραστικών εργασιών σε Ελλάδα και Κύπρο. Αποβλέπει στην καθιέρωση και χρήση κοινώς αποδεκτής ελληνικής ορολογίας και στη βελτίωση της ποιότητας επικοινωνίας στην ελληνική γλώσσα.

Η επίτευξη συναίνεσης για τη χρήση κοινώς αποδεκτών ελληνικών όρων στη μετάφραση θα διευκολύνει την επικοινωνία, την προσαρμογή και συμμετοχή στις ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις και στη σύγχρονη οικονομία της γνώσης και θα συμβάλλει στην οικονομική πρόοδο και ευημερία στη χώρα. Η έλλειψη ελληνικής ορολογίας ή η χρήση μη συνεπών και ενιαίας ορολογίας μπορεί να οδηγήσει σε σπατάλη χρόνου για κατανόηση, σε παρανόηση και οικονομικές απώλειες.

Το Δίκτυο, υπό την αιγίδα της ΓΔ Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θα αποτελέσει χώρο συγκέντρωσης και επαφών μεταξύ οργανισμών του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα για το συντονισμό των ορολογικών εργασιών για την ελληνική γλώσσα και μετάφραση. Στο πλαίσιο του Δικτύου θα λειτουργεί Υπηρεσία επικοινωνίας στην Ελληνική καινοφανών εννοιών για τη έγκαιρη ανταπόκριση σε επείγοντα αιτήματα των Υπηρεσιών και μεταφραστών.

Το Δίκτυο θα εξασφαλίζει τη δημοσιοποίηση της παραγόμενης με τον τρόπο αυτό ορολογίας μέσω της τροφοδότησης υφιστάμενων δημόσιων βάσεων ορολογικών δεδομένων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (IATE) και σε εθνικό επίπεδο (ΕΛΕΤΟ και ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ).

Στο πλαίσιο του Δικτύου θα πρέπει να υποστηριχθεί η χρήση ενιαίας ορολογίας, ειδικότερα, στα έγγραφα της Διοίκησης ή θεσμικά έγγραφα. Δηλαδή, στα έγγραφα ευρωπαϊκών και διεθνών θεσμικών οργάνων που μεταφράζονται στην ελληνική γλώσσα και στα έγγραφα της Δημόσιας Διοίκησης σε Ελλάδα και Κύπρο.

Η ΕΛΕΤΟ, ο ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ, άλλοι ενδιαφερόμενοι φορείς του Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα, Πανεπιστήμια και επαγγελματικές ενώσεις των μεταφραστών συμμετέχουν και υποστηρίζουν την επίτευξη των στόχων του Δικτύου για την κάλυψη των ορολογικών αναγκών των μεταφραστών που αφορούν κυρίως:

- α) την ποιότητα των ορολογικών πόρων για το μεταφραστικό έργο όπως Βάσεις Ορολογικών Δεδομένων π.χ. IATE, τη συγκέντρωση ορολογικού υλικού και την έγκαιρη επικοινωνία στην Ελληνική καινοφανών εννοιών με κατάλληλους ελληνικούς όρους και
- β) την ποιότητα των ορολογικών εργασιών στη μετάφραση.

2 Αρχές και διακριτικά χαρακτηριστικά Δικτύου

Η λειτουργία του Δικτύου θα πρέπει να βασίζεται στις διεθνώς αναγνωρισμένες αρχές και μεθόδους ορολογικών εργασιών και παρουσίασης των προϊόντων και ορολογικών δεδομένων (βλ. ISO 704/ΕΛΟΤ 402 «Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι»). Το Δίκτυο αναγνωρίζει και σέβεται τα ενδεχόμενα πνευματικά δικαιώματα των συντελεστών των ορολογικών εργασιών. Παράλληλα θεωρεί τα ορολογικά προϊόντα και δεδομένα ως δημόσιο αγαθό και επιδιώκει να είναι προσβάσιμα σε όλους τους ενδιαφερομένους.

Κύριο χαρακτηριστικό του Δικτύου θα πρέπει να είναι η **εννοιοστρέφεια** στις ορολογικές δραστηριότητές του και η **εννοιοκεντρικότητα** των ορολογικών προϊόντων του ή των ορολογικών δεδομένων.

Ο όρος αναφοράς του μεταφραστέου κειμένου (π.χ. αγγλικός όρος) υποδηλώνει μια έννοια. Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε την υποκείμενη έννοια και να την δηλώσουμε κατάλληλα με ελληνικό όρο. Δηλαδή, δεν μεταφράζουμε, ούτε αποδίδουμε τον όρο αναφοράς. Ο όρος αναφοράς αποτελεί μια επιλογή για τη δήλωση της έννοιας και υπάρχει το ενδεχόμενο να προϋπάρχει λάθος στην επιλογή. Δεν δεσμευόμαστε και δεν επαναπαυόμαστε μόνο στη σημασία του όρου αναφοράς αφού και η άριστη απόδοσή του δεν μάς διασφαλίζει έναντι αστοχίας. Εστιάζουμε στην «αναγνώριση» της έννοιας που δηλώνει ο όρος αναφοράς και στη βέλτιστη επικοινωνία της έννοιας στην ελληνική γλώσσα με κατάλληλο όρο που «φωτίζει»/«αποκαλύπτει» τα χαρακτηριστικά οριοθέτησης της έννοιας από συγγενικές έννοιες αποκλείοντας τη διακινδύνευση σύγχυσης με συγγενικές έννοιες.

Ο απώτερος στόχος των ορολογικών εργασιών είναι η αμφιμονοσήμαντη αντιστοίχιση εννοιών και όρων. Ένας **προτιμώμενος όρος** να αντιστοιχεί σε μία έννοια και μόνο μία έννοια να αντιστοιχεί σε έναν όρο, τουλάχιστον ανά θεματικό πεδίο, ώστε να περιορίζεται η ασάφεια που δημιουργείται από την πολυσημία, συνωνυμία ή ομωνυμία.

Σε περιπτώσεις διακινδύνευσης πρόκλησης σύγχυσης και αστοχίας στην επικοινωνία θα πρέπει να αναφέρονται οι καθιερωμένοι συνώνυμοι όροι που χρησιμοποιούνται για την υποδήλωση της ίδιας έννοιας, είτε είναι δεκτοί είτε όχι (αδόκιμοι ή απορριπτέοι).

Ειδικότερα για την αναβάθμιση της ΙΑΤΕ με ορολογικά δεδομένα, για την ελληνική γλώσσα, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον εμπλουτισμό των πεδίων που αφορούν:

- α) την περιγραφή της έννοιας με την αναφορά των σχετικών εννοιακών πληροφοριών όπως συγκείμενο, ορισμό της έννοιας ώστε να προκύπτει σαφής αναγνώριση, διάκριση και οριοθέτηση της υποδηλούμενης, από τον εισόδιο όρο του λήμματος, έννοιας και
- β) την αναφορά των συνωνύμων όρων που ενδεχομένως χρησιμοποιούνται στην Ελληνική για τη υποδήλωση της ίδιας έννοιας. Η αναφορά θα πρέπει να συνοδεύεται με πληροφορίες όπως βαθμός αποδεκτότητας του συνωνύμου (δεκτός ή αδόκιμος) ή το πλαίσιο εφαρμογής (π.χ. θεσμικό ή καθημερινό) ή/και χώρας εφαρμογής (Ελλάδα ή Κύπρος).

3 Ορισμοί σχετικών εννοιών

3.1 ορολογική εργασία

εργασία που αφορά τη συστηματική συλλογή, περιγραφή, επεξεργασία και παρουσίαση των εννοιών και των κατασημάνσεων των εννοιών με σύμβολα, όρους ή ονόματα

3.2 Ορολογικές εργασίες στη μετάφραση

Οι ορολογικές εργασίες στα μεταφραστικά έργα είναι:

- α) η **αναζήτηση και εξόρυξη όρων** από το μεταφραστέο κείμενο,
- β) η **αναγνώριση της έννοιας** και του συγκείμενου όπου ορίζεται η έννοια ή μαρτυρείται η χρήση της και ο προσδιορισμός των διακριτικών χαρακτηριστικών από συγγενικές έννοιες. Η εξόρυξη όρων και η

- αναγνώριση των εννοιών συνιστούν τον **ορολογικό εραρισμό**,
- γ) η **αναγνώριση των διαφορετικών όρων που χρησιμοποιούνται για την υποδήλωση της έννοιας** σε σχετικές γλωσσικές συλλογές και η άντληση ορολογικών πληροφοριών αξιοποιώντας ορολογικούς πόρους όπως Βάσεις ορολογικών δεδομένων π.χ. ΙΑΤΕ,
- δ) η **επιλογή του (κατάλληλου) προτιμώμενου όρου**
- ε) η **αναφορά του βαθμού αποδεκτότητας για τους λοιπούς χρησιμοποιούμενους όρους** στο πλαίσιο χρήσης και εφαρμογής και
- στ) η **ορογραφία**. Η καταγραφή των ορολογικών δεδομένων και προϊόντων των ορογραφικών εργασιών ως μέρος του παραδοτέου μετάφρασης ή για ίδια μελλοντική χρήση από μεταφραστή. Η συστηματική συλλογή ορολογικών πληροφοριών δίνει στους μεταφραστές τη δυνατότητα να παρακολουθούν και να επαναχρησιμοποιούν την εμπειρογνώσια τους, ενώ ταυτόχρονα διευκολύνει τη συνεργασία με άλλους μεταφραστές ή στο πλαίσιο ομάδας μεταφραστών.

3.3 ορογραφία

μέρος της ορολογικής εργασίας που αφορά την εγγραφή και παρουσίαση των ορολογικών δεδομένων

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Τα ορολογικά δεδομένα μπορούν να παρουσιάζονται με τη μορφή βάσεων ή τραπεζών ορολογικών δεδομένων, γλωσσαρίων, θησαυρών, λεξιλογίων ή άλλων σχετικών δημοσιευμάτων.

3.4 ορολογικά δεδομένα

δεδομένα που σχετίζονται με έννοιες και τις κατασημάνσεις τους

ΣΗΜΕΙΩΣΗ - Τα πιο κοινά ορολογικά δεδομένα είναι: ο εισόδιος όρος, ο ορισμός της έννοιας, η σημείωση, το γραμματικό επίσημα, το θεματικό επίσημα, το αναγνωριστικό γλώσσας, το αναγνωριστικό χώρας, το αναγνωριστικό της πηγής και η αναφορά των ισοδύναμων όρων και του βαθμού αποδεκτότητας των όρων που χρησιμοποιούνται για τη υποδήλωση της έννοιας ανά περίπτωση επικοινωνίας.

3.5 έννοια

μονάδα γνώσης που δημιουργείται από ένα μοναδικό συνδυασμό των **χαρακτηριστικών** ενός αντικειμένου ή ενός συνόλου αντικειμένων

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Το **χαρακτηριστικό** αποτελεί τη νοητική αφαίρεση μιας ιδιότητας ενός αντικειμένου ή ενός συνόλου αντικειμένου που γίνεται αντιληπτό με τις αισθήσεις ή είναι δημιούργημα του ανθρώπινου νου. Τα «αντικείμενα» μπορεί να αναφέρονται και ως «πράγματα», βλ. Βιτσέντζος Κορνάρος «για με ξαναγεννήθηκε η φύση των πραγμάτων». Το σύνολο των αντικειμένων που αντιπροσωπεύει μια έννοια ονομάζεται **πλάτος της έννοιας** και το σύνολο των χαρακτηριστικών που συνιστούν την έννοια, **βάθος ή ένταση της έννοιας**.

3.6 κατασήμανση

παράσταση μιας έννοιας με ένα σημάδι που την υποδηλώνει

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Στην ορολογική εργασία διακρίνονται τρεις κατασημάνσεις: σύμβολα, ονόματα και όροι. Τα ονόματα υποδηλώνουν **ατομικές έννοιες** (αντιστοιχούν σε ένα αντικείμενο). Οι όροι υποδηλώνουν **γενικές έννοιες** (αντιστοιχούν σε περισσότερα του ενός αντικείμενα).